

Vergemål

Regionalt Kompetansesamarbeid Gjøvikregionen 12. mars 2019

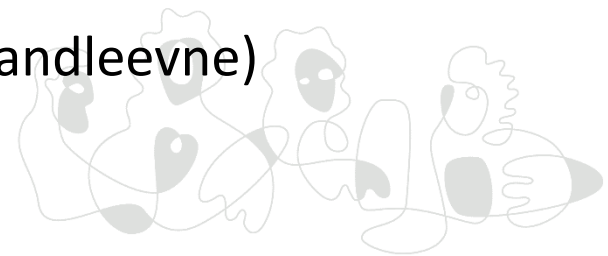

Agenda

- Gjennomgang av sentrale lovbestemmelser
- Oppnevning av verge
- Samtykkekompetanse
- Alternativer til vergemål

(Vergemål for voksen, uten fratakelse av rettslig handleevne)

Hvem er vi?

- Fylkesmannen i Innlandet fra 1. januar 2019
- Hovedsete på Lillehammer
- Avdelingen for vergemål blir lokalisert på Hamar i løpet av våren 2019, og hører til under virksomhetsområdet beredskap, vergemål, justis, kommunal og regional samordning
- Per i dag 18 ansatte, med bakgrunn fra juss, økonomi, helse og sosial

Historikk

- Lov om umyndiggjøring (1889) og lov om vergemål (1927) opphevet og erstattet av lov om vergemål (2010) med tilhørende forskrift
- Lov og forskrift trådte i kraft 1. juli 2013
- Overformynderiene i kommunene ble nedlagt
- Fylkesmannen ny vergemålsmyndighet
- Statens sivilrettsforvaltning (SRF) ble overordnet klageorgan

Vergemålsreformen

- **Regelverksreform-** lov om umyndiggjøring (1889) og lov om vergemål (1927) oppheves og erstattes av lov om vergemål (2010) med tilhørende forskrift
- **Organisatorisk reform-** overformynderiene i kommunene avvikles og Fylkesmannen blir lokal vergemålsmyndighet. Statens Sivilrettsforvaltning blir sentral vergemålsmyndighet og landsomfattende klageinstans
- **Kvalitetsreform-** Profesjonalisering av vergemålsområdet, flere profesjonelle (faste) verger
- **Holdningsreform-** Større vekt på selvbestemmelse. Endre holdning fra « å beslutte på vegne av andre» til å « støtte andre i sine beslutninger»

Vergemålsreformens verdiplattform

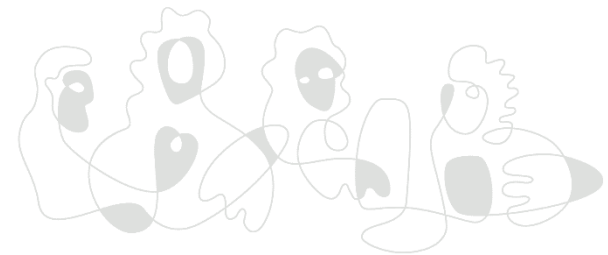
- Minste middels prinsipp
- Hjelp andre til å ta egne avgjørelser, istedenfor å ta avgjørelser på vegne av andre.

§ 1. Lovens saklige virkeområde

- Loven gjelder personer under vergemål og deres adgang til selv å foreta rettslige handlinger eller råde over sine midler. Loven gjelder også verger for personer under vergemål og vergens kompetanse til å foreta rettslige handlinger eller råde over midler på vegne av personen han eller hun er verge for. For verger for mindreårige gjelder loven likevel bare i den utstrekning kompetansen ikke omfattes av foreldreansvaret etter barneloven.
- Loven gjelder i tillegg fullmaktsforhold som nevnt i kapittel 10.
- Loven gjelder bare i den utstrekning kompetanse som nevnt i første og annet ledd ikke er særskilt regulert i annen lov.

§ 2. Definisjoner

- Med personer under vergemål menes
 - a) personer under 18 år,
 - b) personer som har fylt 18 år, og som det er vedtatt vergemål for etter kapittel 4
- Med personer som er satt under vergemål, menes personer som det er vedtatt vergemål for etter kapittel 4.
- Med myndige personer menes personer som har fylt 18 år, og som ikke helt eller delvis er fratatt den rettslige handleevnen.
- Med samboere menes i denne loven to personer som bor sammen i et ekteskapslignende forhold.

§ 20. Vilkår for vergemål

- Den som har fylt 18 år, og som på grunn av sinnslidelse, herunder demens, psykisk utviklingshemming, rusmiddelmisbruk, alvorlig spilleavhengighet eller alvorlig svekket helbred ikke er i stand til å ivareta sine interesser, kan settes under vergemål hvis det er behov for det.
- Den som settes under vergemål, skal skriftlig samtykke i opprettelsen av vergemålet, vergemålets omfang og hvem som skal være verge, med mindre han eller hun ikke er i stand til å forstå hva et samtykke innebærer. Det kreves ikke samtykke hvis vergemålet omfatter fratakelse av den rettslige handleevnen.
- Det kan opprettes vergemål også for personer under 18 år etter reglene i første og annet ledd, når det etter omstendighetene anses nødvendig at vergemålet fortsetter uavbrutt når personen når myndighetsalderen.

Vilkår for vergemål

- Sinnslidelse, herunder **demens**
 - Psykisk utviklingshemming
 - Rusmiddelmisbruk
 - Alvorlig spillavhengighet
 - Alvorlig svekket helbred
-
- Ikke i stand til å ivareta egne interesser og har et **behov** for hjelp som ikke kan dekkes på andre måter

§ 21. Vergemålets innhold og omfang

- Vergemålet innebærer at det oppnevnes en verge for personen som er satt under vergemål, jf. § 32. I den utstrekning personen har den rettslige handleevnen i behold, jf. § 22, kan han eller hun selv foreta rettslige handlinger og råde over sine midler. Han eller hun kan også kalle tilbake en disposisjon som er foretatt av vergen, så lenge ingen har ervervet rett etter den.
- Vergemålet kan omfatte økonomiske og personlige forhold.
- Et vedtak om vergemål skal uttrykkelig ta stilling til omfanget av vergemålet, herunder om det skal begrenses saklig eller i tid. Vergemålet skal ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig.
- Vergemålet kan ikke omfatte kompetansen til å stemme ved valg, inngå ekteskap, erkjenne farskap, samtykke til donasjon av organer, opprette eller tilbakekalle testament, samtykke til tvang eller kompetansen i andre særlig personlige forhold uten særskilt hjemmel i lov.

§ 56. Rett til å begjære vergemål

- Fylkesmannen treffer vedtak om opprettelse eller endring av vergemål av eget tiltak eller etter begjæring fra
 - a) personen selv,
 - b) personens ektefelle, samboer, foreldre, nærmeste livsarving eller søsken,
 - c) vergen, hvis personen allerede er under vergemål,
 - d) behandlende lege eller tilsynslege ved helseinstitusjon der personen er innlagt eller bor.
- Begjæring som nevnt i første ledd skal begrunnes.
- Om en person som nevnt i første ledd bokstav b eller c begjærer vergemål eller endring av dette, blir vedkommende part i saken. Personer som nevnt i første ledd bokstav b kan senere tre inn som part i saken.
- Kongen kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om begjæringen.

§ 57. Meldeplikt for institusjoner og andre

- **Må det antas at det er behov for vergemål for en person som er innlagt i institusjon, skal institusjonen melde fra til fylkesmannen. Meldeplikten gjelder også ansvarlig for kommunens sosialtjeneste og kommunens helse- og omsorgstjeneste utenfor institusjon. Meldingen skal begrunnes.**
- **Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om meldeplikten.**

Hva trenger Fylkesmannen av informasjon?

- Begjæringsskjema eller meldeskjema
- Legeerklæring
 - vurdering av tilstand/diagnose
 - vurdering av årsakssammenheng og hjelpebehov
 - vurdering av samtykkekompetanse i forhold til
vergemål
- Samtykkeskjema

§ 25. Oppnevning av verge

- Når det er truffet vedtak om vergemål, oppnevnes vergen av den fylkesmannen som har myndighet etter § 55. Når retten treffer vedtak om fratakelse av den rettslige handleevnen, kan retten oppnevne vergen hvis det ikke allerede er oppnevnt verge.
- Det skal fastsettes et mandat for vergen som angir rammene for vergeoppdraget, jf. § 21 tredje ledd.
- Den som oppnevner vergen, skal gi Folkeregisteret og Løsøreregisteret melding om hvem som er oppnevnt som verge.

Hvem kan bli verger?

- Familieverger
- Almannelige verger
- Faste verger
- Advokatverger, i noen få tilfeller
- Midlertidig verger
- Faste og almannelige verger må levere politiattest. Fylkesmannen foretar kredittsjekk
- Hvem som blir verger vurderes i hver enkelt sak

Vergerollen

- Vergen får en fullmakt med et spesifisert oppdrag
- Vergen har regnskapsplikt
- Fylkesmannen har veiledningsplikt, men vergene har et stort eget ansvar
- Vergen må søke om Fylkesmannens samtykke til større disposisjoner

Vergerollen forts.

- Å være verge er for en person over 18 år innebærer ikke noe praktisk omsorgsansvar
- Vergen skal kontakte kommunen eller andre aktuelle instanser dersom han eller hun ser at det er et uoppfyllt behov
- Kan likevel bidra på frivillig basis

Eksempel på vergeoppgaver

- Betale regninger, forsikre eiendom og eiendeler
- Organisere vedlikehold
- Vurdere salg/utleie dersom personen med verge ikke bor i huset
- Forhandle med kreditorer ved behov
- Sørge for at personen får følge til lege/sykehus, får handlet klær og lignende
- Sørge for at personen får den pleien og omsorgen han har behov for

Godtgjøring og utgiftsdekning

- Vergen har krav på godtgjøring for arbeidet som verge og har rett til å få dekket nødvendige utgifter i forbindelse med vergeoppdraget (§30)

- Er vergen forelder til, barn av eller ektefelle eller samboer til den som er under vergemål, kan det bare gis godtgjøring for arbeidet hvis særlige grunner taler for det

Hjelpeapparatet og vergerollen

- Helsehjelp:
- Den som yter helsehjelpen skal ta avgjørelse om helsehjelp.
- Pårørende og/eller verge kan ikke samtykke til helsehjelp på vegne av pasienten dersom pasienten motsetter seg helsehjelpen.

Samtykke til helsehjelp

- Hovedregelen er at pasienten selv skal samtykke til helsehjelp
- Dersom pasienten ikke er samtykkekompetent (jf. pbrl § 3-1) har nærmeste pårørende rett til å medvirke sammen med pasienten

Pårørende og vergerollen

- Hvem er nærmeste pårørende? (pbrl §1-3 første ledd bokstav b)
- «Den pasienten oppgir som pårørende og nærmeste pårørende. Dersom pasienten er ute av stand til å oppgi pårørende, skal nærmeste pårørende være den som i størst utstrekning har varig og løpende kontakt med pasienten, likevel slik at det tas utgangspunkt i følgende rekkefølge: ektefelle, registrert partner, 1 personer som lever i ekteskapslignende eller partnerskapslignende samboerskap med pasienten, barn over 18 år, foreldre eller andre med foreldreansvaret, søsken over 18 år, besteforeldre, andre familiemedlemmer som står pasienten nær, verge eller fremtidsfullmektig med kompetanse på det personlige området.»

Pårørende og vergerollen

- Som verge er det viktig og ha et godt samarbeid med pårørende og hjelpeapparat, men vergen skal alltid ha hovedfokus på vergehavers beste.

Når det oppstår bekymring rundt vergerollen

- Meldeplikt
- Skriftlig redegjørelse for bekymringen
- Ta kontakt med Fylkesmannen ved behov

Samtykkekompetanse

- Samtykkekompetanse betyr at en person kan ta egne avgjørelser og forstå konsekvensene av egne valg
- I utgangspunktet bestemmer den enkelte over seg selv og livet sitt. Å ha samtykkekompetanse innebærer at en person blant annet har evne til å
 - resonnere og vurdere alternativer
 - uttrykke troverdige valg som er holdbare over tid
 - forstå konsekvensen av valgene sine
- En person kan når som helst trekke tilbake samtykket sitt.

Samtykkekompetanse i et vergemålperspektiv

- Hvem vurderer samtykkekompetansen?
- Hvilke konsekvenser får vurderingen?
- Samtykkekompetent i forhold til HVA?

Konsekvenser- samtykkekompetent eller ikke?

- Opprettelse av vergemål
- Valg av verge
- Vergens mandat
- Forvaltning

- Salg av eiendom
- Forskudd på arv/gave

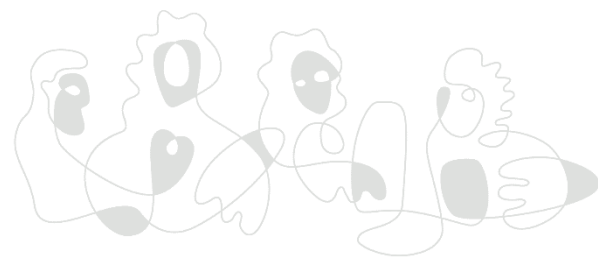
- Samtykkekompetanse i hverdagen

Samtykkekompetanse og reell vilje

- Fram til høsten 2017 ble regelverket praktisert slik at det kunne opprettes vergemål når vilkårene i lovens § 20 var tilstede. Det vil si at det kunne bli opprettet vergemål til personer som ikke hadde samtykkekompetanse uten at det ble innhentet samtykke fra den det gjaldt.
- Justis- og beredskapsdepartementets lovavdeling kom med en tolkningsuttalelse 20. mars 2018. Lovavdelingen har under tvil kommet fram til at man ikke kan opprette ordinært vergemål for en person uten samtykkekompetanse hvis det må legges til grunn at det er i strid med personens reelle vilje.

Samtykkekompetanse og reell vilje

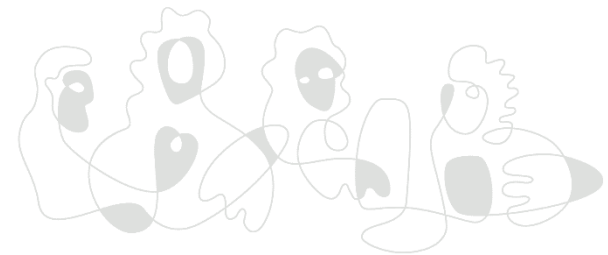
- I brev fra Sivilombudsmannen til Justis- og beredskapsdepartementet 16. oktober 2018 går det fram at Sivilombudsmannen, i motsetning til departementet, mener at det kan opprettes vergemål selv om personen motsetter seg vergemålet. Denne forståelsen er i hovedsak samsvarende med hvordan vergemålsforvaltningen praktiserte bestemmelsen før omleggingen høsten 2017.
- Det har vært, og er fremdeles, ulike oppfatninger om hvordan loven skal tolkes, og vi imøteser den pågående lovendringsprosess som vil klargjøre vilkårene for å opprette vergemål.

Samtykkekompetanse, reell vilje og etiske dilemma

- Hva med sårbare gruppers rettssikkerhet?
- Miste muligheten til å få den hjelpen som trengs?
- Er fratakelse av rettslig handleevne et bedre alternativ?

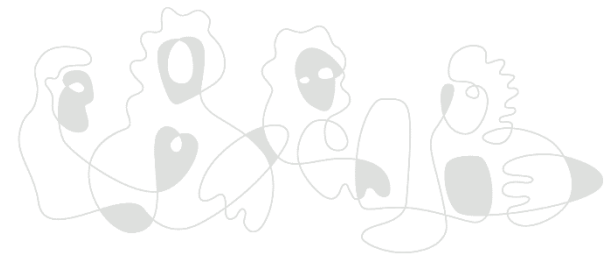

Alternativer til vergemål

- Nærståendes representasjonsrett
(vergemålsloven § 94)

- Frivillig og tvungen forvaltning, Nav
- Fremtidsfullmakt (vergemålsloven kapittel 10)

Nærståendes representasjonsrett i økonomiske forhold etter vergemålsloven § 94

- Hvis et familiemedlem på grunn av sinnslidelse eller alvorlig svekket helbred ikke kan ta vare på økonomien sin, kan en nærstående foreta økonomiske disposisjoner knyttet til familiemedlemmets bolig, daglig underhold og løpende avtaler.
- Som nærstående regnes følgende personer:
 - Ektefelle eller samboer
 - Barn
 - Barnebarn
 - Foreldre
- Retten følger direkte av loven, og den nærstående trenger ingen fullmakt fra familiemedlemmet for å handle for personen.
- Strekker ikke den nærståendes representasjonsrett til, kan vergemål være aktuelt.

Litt om frivillig og tvungen forvaltning

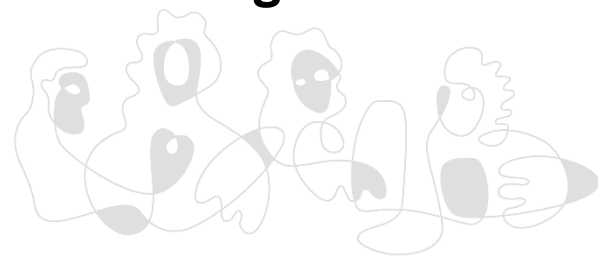
- **Frivillig forvaltning**
 - Frivillig privatrettslig avtale som bruker kan si opp når som helst.
 - Innebærer at brukers inntekter går inn på en konto som Nav «styrer», hvor Nav betaler regninger etter avtale med bruker, og porsjonerer ut til livsopphold.
- **Tvungen forvaltning etter folketrygdloven § 22-6:**
 - Alvorlig inngripen, frivillighet prøves først
 - «Dersom en person ikke er i stand til å disponere ytelsen selv på grunn av sinnslidelse, psykisk utviklingshemning, alvorlig mental svekkelse, hjerneskade, eller misbruk av berusende eller bedøvende midler, kan ytelsen utbetales til en annen person eller til et Nav kontor. Det samme gjelder når en person åpenbart bruker sine trygdeytelser til skade for seg selv eller en person som han eller hun forsørger eller plikter å forsørge.»

Fremtidsfullmakter

- **Hva er en fremtidsfullmakt?**
 - En fremtidsfullmakt er et dokument som gir en eller flere personer fullmakt til å ivareta fullmaktsgivers interesser på angitte områder dersom personen har blitt for syk til å gjøre det selv.
 - En fremtidsfullmakt sier noe om hvem som skal ha fullmakt til å ivareta dine ønsker og behov i forhold til den daglige økonomien, huset ditt, bilen, hytta, helse og omsorg, forskudd på arv, utdeling av gaver osv.
 - Gir den enkelte større grad av selvbestemmelsesrett også etter at man ikke lenger er i stand til å ta stilling til spørsmål på egne vegne
- **Hvem kan opprette fremtidsfullmakt og hvem kan være fullmektig?**

Formkrav – absolutte krav

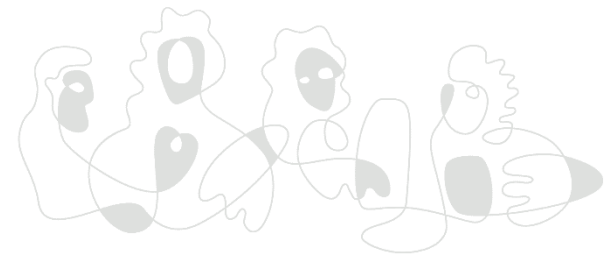
- **Skriftlig**
- **To vitner**
- **Vitnene må ha fylt 18 år**
- **Må forstå betydningen av å undertegne**
- **Ikke fullmektigen eller hans/hennes ektefelle, samboer, foreldre, barn og barnebarn**
- **Det må gå klart frem av fullmakten at den er ment å ha fremtidsvirkning.**

Innhold – i tillegg til de absolutte kravene

- Fremtidsfullmakten bør dateres
- Hvem den gjelder for
- Når den trer i kraft
- Hvem som skal være fullmektig
- Hva han eller hun har fullmakt til å gjøre
- Vær særlig oppmerksom ved salg av fast eiendom / borettslagsandel

Hva gjør man etter at fremtidsfullmakten er opprettet?

- Det eksisterer per. nå ingen registreringsordning eller oppbevaringsløsning for fremtidsfullmakter

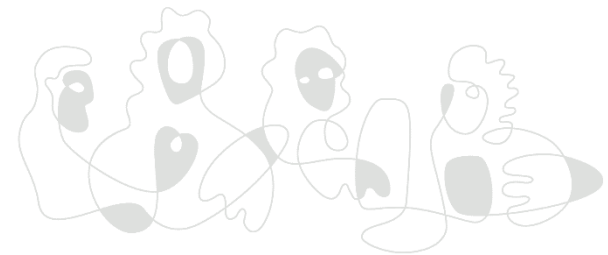
- Anbefaler at fullmaktsgiver oppbevarer fremtidsfullmakten forsvarlig, for eksempel i en bankboks, safe eller lignende og at dette gjøres i samråd med fullmektigen.

Stadfesting av fremtidsfullmaktens ikrafttredelse

- Hva innebærer stadfesting av ikrafttredelse?
 - Bevismessig betydning
 - Dersom Fylkesmannen stadfester ikrafttredelsen vil fullmektigen motta en attest som kan vises frem når vedkommende ivaretar fullmaktsgiver
- Når kan fremtidsfullmakten stadfestes?
 - Fylkesmannen kan først stadfeste en fremtidsfullmakt når fullmakten har trådt i kraft
 - Det er i utgangspunktet valgfritt om man ønsker at fremtidsfullmaktens ikrafttredelse skal stadfestes eller ikke. Imidlertid krever Statens Kartverk per dags dato at Fylkesmannen har stadfestet fremtidsfullmaktens ikrafttredelse ved overdragelse av fullmaktsgivers eiendom

For at Fylkesmannen skal kunne ta stilling til stadfestelse eller ikke må følgende sendes inn:

- Fremtidsfullmakten i original
- Utfylt søknadsskjema
- Dokumentasjon på at fullmaktsgivers nærmeste pårørende er varslet om fremtidsfullmaktens innhold og ikrafttredelse
- Legeerklæring hvor det tas stilling til:
 - Fullmaktsgivers diagnose (-r)
 - Fullmaktsgivers evne til å ivareta egne interesser
 - Årsakssammenheng
 - Vurdering av samtykkekompetanse
 - Ber i tillegg om legeerklæring/journalopplysninger som gir Fylkesmannen informasjon om fullmaktsgivers samtykkekompetanse på opprettelsestidspunktet

Takk for oss

- <https://www.vergemal.no/>
- <https://www.fylkesmannen.no/innlandet/>
- <https://www.fylkesmannen.no/innlandet/vergemal/>

